

ПЕРЕКЛАДИ ПЕТРА СКУНЦЯ З УГОРСЬКОЇ МОВИ (на матеріалі перекладів поезії Вілмоша Ковача)

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія.

Випуск 2(48)

УДК 81'255.4:821(439)Ковач

DOI:10.24144/2663-6840/2022.2(48).84-90.

Талабірчук О. Переклади Петра Скунця з угорської мови (на матеріалі перекладів поезії Вілмоша Ковача); кількість бібліографічних джерел –13; мова українська.

Анотація. Петро Миколайович Скунець належить до когорти тих поетів, творчий талант яких реалізувався і в сфері художнього перекладу. Перекладацькою діяльністю почав займатися з початку 60-х рр. ХХ ст. З-під його пера з'явилися переклади з 15 різних мов, серед яких чільне місце займають і переклади з угорської мови (В. Ковач, Б. Салаї, З. Дьорке, А. Фодор, Й. Сервац, З. Зелк). Перекладацька спадщина митця перебуває в полі зору літературознавців О. Ігнатівич та П. Іванишина, однак детального аналізу перекладів саме з угорської мови здійснено ще не було.

Мета статті полягає в аналізі перекладів поезії закарпатського угорськомовного поета В. Ковача в контексті літературного процесу Закарпаття 60-70-х рр. ХХ ст.; простежено особливості та труднощі перекладу угорських поезій українською; проаналізовано перекладацькі трансформації, які застосував П. Скунець як перекладач. Об'єктом дослідження стали вірші «Тиша», «Я собі її хочу, Землю», «Де ти, Єво?» в оригіналі та перекладі. Актуальність статті пояснюється відсутністю комплексного дослідження зазначених перекладів, що забезпечує і новизну перекладознавчого аналізу, здійсненого в цій праці.

П. Скунець зумів увійти у «поетичний світ» автора оригіналу, відчутти його інтенції, та практично став ним, прийнявши його манеру і мову. У перекладі поезії «Тиша» за допомогою різних перекладацьких трансформацій (декомпресії, компресії) П. Скунцю вдалося перекласти т. зв. «живі», сповнені емоцій метафори природньо, не втрачаючи їхньої образності. У перекладі поезії філософського спрямування «Я собі її хочу, Землю» П. Скунець зберігає всі особливості поезії-оригіналу та підбирає влучні еквіваленти. Перекладач вдається до упущень, заміни та перестановок, однак такі дії є вмотивованими, бо змістовий та формальний складник поезії суголосний з оригіналом. Частими є і прийоми тожого перекладу. У перекладі поезії «Де ти, Єво?» П. Скунець зберігає парне римування та навіть наближається до відтворення особливостей угорської системи віршування. Перекладач настільки тонко відчуває тексти угорськомовних поезій, що йому вдається у перекладах викликати в читача той самий естетичний вплив, який викликають й оригінали.

Ключові слова: художній переклад, адекватний переклад, еквівалент, перекладацька трансформація, поезія, П. Скунець, В. Ковач.

Постановка проблеми. Художній переклад здавна виконує функцію міжлітературної та міжкультурної взаємодії. За специфікою він відрізняється від інших видів перекладу, бо передбачає не лише дослівне відтворення тексту оригіналу, а й допускає мовну творчість перекладача, яка виражається ним у створенні такого ж естетичного впливу на читача як і першотвір. Саме фактор адекватності естетичного впливу оригіналу і перекладу розглядається дослідниками як один із важливих критеріїв оцінки художнього перекладу [Солодуб 2005, с. 19].

Кожен жанр літератури диктує свої особливості перекладацької діяльності. Нам імпонує думка Максима Рильського про те, що «переклад поетичного твору повинен бути в першу чергу талановитим. Талант такий же потрібний поетові-перекладачу, як і поету – авторові оригіналу» [Рильський 1987, с. 273]. Відомо, що найкращі переклади поезій належать саме перу талановитих поетів. До таких митців, які реалізувалися і в сфері художнього перекладу, належить і наш земляк, видатний поет, лауреат Національної премії імені Тараса Шевченка – Петро Миколайович Скунець. Перші переклади з-під його пера з'являються у 1962 році, проте найбільш плідним перекладацьким періодом його життя, як відзначає Олександр Ігнатівич, були 1971 – 1979 роки [Ігнатівич 2000, с. 95]. Петро Іванишин стосовно перекладацької діяльності П. Скунця зазначив, що «Ці сотні сторінок художнього тексту,

що відображають буття десятків різнокультурних поетів, є виразним свідченням важливих речей не лише в іншомовних світах, а й також у світі самого перекладача» [Іванишин 2012, с. 70]. Тож у цій статті досліджуємо невелику частину угорськомовного світу в перекладах поета.

Аналіз досліджень. Досліджень перекладацької діяльності П. Скунця обмаль. Свого часу про його переклади написав газетну публікацію В. Фединишинець [Фединишинець 1990]. Наразі перекладацький доробок поета перебуває в полі зору таких дослідників, як О. Ігнатівич та П. Іванишин. О. Ігнатівич присвятила аналізу перекладів поета один із розділів під назвою «У царині перекладу» літературно-критичного нариса, присвяченого творчості П. Скунця [Ігнатівич 2000]. П. Іванишин досліджує перекладацьку спадщину відомого поета у наукових статтях «Переклади Петра Скунця: Біографічно-герменевтичні аспекти» [Іванишин 2012] та «Перекладацький світ Петра Скунця» [Іванишин 2013]. П. Скунець перекладав з близько 15 мов, зокрема абхазької, азербайджанської, башкирської, білоруської, комі, молдавської, німецької, осетинської, російської, словацької, таджицької, татарської, угорської, чеської та чеченської. З угорської мови П. Скунець здійснив у різний час переклади поезій таких поетів як Вілмош Ковач, Борбала Салаї, Золтан Дьорке, Андраш Фодор, Йожеф Сервац, Золтан Зелк.

Мета статті полягає в аналізі перекладів поезій закарпатського угорськомовного поета В. Ковача, здійснених П. Скунцем. Окреслена мета зумовлює вирішення таких завдань:

- охарактеризувати основні риси творчої діяльності та постаті В. Ковача в контексті літературного процесу Закарпаття 60-70-х рр. ХХ ст.;
- простежити особливості та труднощі перекладу угорських поезій українською;
- проаналізувати перекладацькі трансформації, які застосував П. Скунець у здійснених ним перекладах з угорської мови поезій В. Ковача.

Об'єктом дослідження є вірші «Тиша», «Я собі її хочу, землю», «Де ти, Єво?» в оригіналі та перекладі. Актуальність статті пояснюється відсутністю комплексного дослідження зазначених перекладів, що забезпечує і новизну перекладознавчого аналізу, здійсненого у цій праці.

Методи та методика. У статті використовуються методи зіставного аналізу оригінального і перекладного текстів, культурно-історичний метод та методика порівняльного аналізу і лінгвопоетичний аналіз.

Виклад основного матеріалу. Діяльність перекладача художньої літератури є дуже клопіткою та вимагає від нього знання не лише тексту, який перекладає, а й всієї творчості поета чи письменника та загалом її значення у контексті культурної епохи [Солодуб 2005, с. 24]. Тому, перш ніж вдатися до детального аналізу перекладів Петра Скунця з угорської мови, коротко розглянемо постать Вілмоша Ковача.

Поет і прозаїк Вілмош Ковач (1927–1977) – одна з найвизначніших особистостей угорськомовної літератури Закарпаття ХХ століття. Його творчий доробок, що складається із чотирьох збірок поезій «Vallani kell!» (1957), «Tavaszi viharok» (1959), «Lázás a Föld» (1962), «Csillagfényénél» (1968) та роману «Holnap is élünk» (1965), справив неоціненний вплив на розвиток угорськомовної літератури нашого краю. Реалізувався митець і як успішний редактор (із 1958 року був лектором та завідувачем угорського відділу літератури видавництва «Карпати»), і як популяризатор угорськомовної літератури регіону. Так, у 1960 році разом із Дьордем Чонаді, що був головним редактором районної газети Берегівщини, заснував при цьому виданні літературну студію та активно підтримував заснування журналу «Együtt», що в тодішніх умовах публікувався як самвидав та був фактично виданням студентів літературознавчого гуртка, що діяв при кафедрі угорської філології УжДУ. Після заборони публікації цього журналу університетським партійним комітетом, Вілмош Ковач всіляко сприяв творчості молодих літераторів і став для них своєрідним наставником, що у 1967 році призвело до створення ужгородської молодіжної літературної студії «Forrás». Митець став не лише головним меценатом цієї студії, а й, будучи членом Спілки письменників України, заручився підтримкою близьких йому по духу українських письменників, до яких належали Юрій Керекеш, Семен Панько, Йосип Жупан, Іван

Чендей, Юрій Шкробинець, Петро Скунець та Василь Вароді [Дупко 2017, с. 148]. У 1970 році започаткував друкування літературного додатку до альманаху «Kárpáti Kalendárium», упорядкуванням якого займався протягом двох років.

Водночас доля не була прихильною до визначного літератора. Жоден із закарпатських угорськомовних письменників не зазнав такої нищівної критики з боку комуністичних ідеологів того часу як Вілмош Ковач. Його суспільно-політичні погляди на становище закарпатських угорців ішли в розріз із провідною політикою партії. Роман «Holnap is élünk» («І завтра живемо»), який на сьогодні визнаний критиками як «роман долі закарпатських угорців», викликав жваві дискусії та хвилю негативних відгуків уже на етапі підготовки до друку. І це не випадково, адже автор першим підняв у творі тему примусових робіт угорців у СРСР або, як вона закарбувалася у свідомості людей «маленький робот», яка до того часу замовчувалася радянською владою і прямо суперечила пропаганді будівництва «світлого комуністичного майбутнього» на Закарпатті. Як відзначають дослідники, протягом двадцяти днів редагуванням та рецензуванням роману займався близько двадцяти осіб [Дупко 2017, с. 142]. Зрештою, після його публікації в 1965 році майже одразу був заборонений та вилучений із літературного процесу. Автора було витіснено на периферію літературознавчого життя, він пішов з обійманих ним посад, що поставило його в скрутне матеріальне становище, яке ускладнювалося ще й прогресуючою хворобою. У 1977 році Вілмош Ковач переїхав до Будапешта, де вже через три тижні відійшов у вічність.

З огляду на вищесказане, стає зрозуміло зацікавленість Петра Скунця творчістю Вілмоша Ковача. Ймовірно, поет співпереживав своєму товаришеві по перу, бо ж недарма переклад поезії «Тиша» був здійснений у 1965 році (що вважаємо символічним, з огляду на те, що саме тоді розгорнулася акція спротиву проти публікації роману, а згодом і цькування письменника, яка і призвела до т. зв. «тиші» в житті автора), а наступні переклади поезій Вілмоша Ковача «Я собі її хочу, землю», «Де ти, Єво?» і «Зустріч з осінню» він здійснив у 1966 році та вмістив їх до збірки «Погляд» (1967), а згодом вони були перевидані в збірці «Один» (2000). Як слушно відзначає Ю. Солодуб, переклад може досягнути адекватного з оригіналом естетичного впливу лише в тому випадку, якщо перекладач, незалежно від жанру, спочатку стане однодумцем автора, намагатиметься зрозуміти його думки та почуття [Солодуб 2005, с. 22]. Міркуємо, що особисте знайомство, перебування в Спілці письменників України та зрештою життя у тих самих реаліях 60-х років сприяли порозумінню між двома визначними поетами, що й знайшло відображення у перекладених Петром Скунцем поезіях Вілмоша Ковача.

Як відзначає О. Ігнатович, співпраця між поетами розпочалася у 60-ті роки [Ігнатович 2000, с. 99]. Прикметно, що поезії, які П. Скунець обрав для перекладу, цілком відрізнялися від його влас-

них текстів, адже були творами філософського характеру. Дослідниця переконана, що «поезія В. Ковача впала на добрий ґрунт, бо в час праці над його творами Петро Скунець розкривав у своїй творчості потужний лірико-філософський вірш, що знайшов відображення у збірці «Погляд» (1967), а пізніше не часто являвся читачеві (можливо, такі твори автор просто не друкував)» [Ігнатович 2000, с. 99].

За спостереженнями Ірини Гольтер, «специфіка поетичного перекладу полягає в тому, що перекладач має ніби перетворитися на автора, приймаючи його манеру і мову, інтонацію та ритм, встановити функціональну еквівалентність між структурою оригіналу та перекладу, відтворити в перекладі єдність форми та змісту, яку розуміють як художнє ціле, тобто донести до читача тонкі нюанси творчого задуму автора» [Гольтер 2018, с. 59]. На наше переконання, П. Скунець вдалося створити такі переклади поезій В. Ковача, які повною мірою відповідають вищезазначеним критеріям. П. Скунець зумів так би мовити ввійти у «поетичний світ» автора оригіналу, перейнявся його інтенціями, та практично став ним, прийнявши його манеру, бо ж віршам Скунця притаманна зовсім інша форма викладу, і, як не дивно, мову. Гадаємо, що одним з найбільших викликів для поета-перекладача була саме мова поезії-оригіналу. Окрім того, що угорська мова належить до аглютинативних мов, є неспорідненою з українською, вона має ще й характерні особливості

віршування. Очевидно, подолати ці труднощі перекладачеві допомогли підрядники, які, як відзначає О. Ігнатович, В. Ковач особисто готував для поета.

Перший вірш, який П. Скунець переклав з твору В. Ковача, – «Тиша». За формою викладу цей твір наближений до внутрішнього монологу, що відтворює хід думок ліричного героя. Зі змісту вірша перед читачем постає міський персонаж – чоловік, що не може заснути й дослухається до власних почуттів. Поезія сповнена рефлексією ліричного героя: у навколишній зовнішній тиші він передбачає звичайні явища, як от «виключать воду» чи «загуде радіатор», проте напруту його мислення, бентегу видає бажання закурити цигарку та відігнати сон. Зрештою опівночі він засинає, що образно підкреслюється зупинкою його годинника.

У цьому творі первинна образність переплітається з вторинною, що разом утворює канву тексту. Вторинність образів досягається метафоризацією, яка виступає в поезії саме способом образного вираження змісту, та порівняннями. Найчастіше вживає автор персоніфікацію, компоненти якої нескладно інтерпретувати, проте майстерно створений за її допомогою художній образ не так легко перекласти, аби не втратити поетичності мови. За допомогою різних перекладацьких трансформацій, як декомпресії, так і компресії, П. Скунець вдається перекласти т. зв. «живі», сповнені емоцій метафори природньо, не втрачаючи їхньої образності.

*Késő van. A háznak
mind a kilencvenhat szeme alhat.
Fekszem. Nézem, a függőnyt, hogy vagdalja
a tolvaj fények tompa kése [Ковач 1962, с. 58].*

*Igen, a fürdőszobában
szomjasan krákógni kezd a csap,
s utána sokáig sír még*,
mint rekkenőben a kopasznyakú,
pipje-nőtt növendék csirkék [Ковач 1962, с. 58].*

*Jó volna rágyújtani talán.
A gyafa ujjongva sercen
s dohogva ébred a láng [Ковач 1962, с. 58].*

*Aztán újra csend. Az ablakkeretben
telehold ül. Meg se rebben [Ковач 1962, с. 58].*

*Körötte csillagok raja hunyorog.
Olyanok, mint utcai lámpa fényében
a pirosszárnyú szunyogok
[Ковач 1962, с. 58–59].*

*Ніч. Будинок заснути може
на всі свої очі,
а їх дев'яносто шість.
Я лежу. На вікні моєму
злодій-промінь фіранку ріже
[Скунець 2000, с. 139].*

*Квокче жалібно кран у ванній,
квокче, ніби тіпунна курка,
із облізлюю шиєю
в спеку [Скунець 2000, с. 140].*

*Закурити?
І чиркає радо сірник,
і бурчить, прокидаючись, полум'я
[Скунець 2000, с. 140].*

*Знову тиша. У рамі віконній повний місяць
сидить непорушно [Скунець 2000, с. 140].*

*А круг нього рояться зорі –
як мошва із червоними крильцями
в світлі вуличного ліхтаря
[Скунець 2000, с. 140].*

У перекладі поезії спостерігаємо й цікавий приклад компресії тексту: ціле речення «*Jó volna rágyújtani talán*» [Ковач 1962, с. 58], дослівний переклад якого звучав би: «Добре було би закурити/запалити мабуть», перекладено

* Цей рядок опущений у перекладі, проте двічі вжито слово «квокче», очевидно така трансформація була використана перекладачем тому, бо в українській мові курка саме квокче, а не плаче, як вживається у мові-оригіналу.

одним словом-реченням – «*Закурити?*». Така трансформація тут цілком вмотивована, адже вдалося уникнути цілої конструкції вираження непевності та спростити її з метою полегшення сприйняття українським читачем, що однак не змінило змісту чи емоційного посилу в контексті поезії. Загалом у перекладі поезії «Тиша» П. Скунець дуже точно передає єдність форми і змісту оригіналу, що виражається у еквівалентних словесних засобах для передачі образності тексту.

Зовсім інша настроєва палітра та стилістика вірша «Я собі її хочу, Землю». У поезії відчувається вплив епохи, бажання поєднати наукові факти із образністю художнього слова. Це зразок філософської лірики – ліричний герой намагається пізнати проблеми буття, існування планети у вимірах Всесвіту та часу, однак усе це видається примарним, далеким, незбагненим, а його власне існування більш реальне, відчутне і дає можливість пізнати життя тут і тепер. Як і значна частина філософської поезії, цей твір за формою також не відображає певного традиційного жанру, однак закономірності в межах твору наявні. П. Скунець у перекладі зберігає особливості поезії-оригіналу та підбирає влучні еквіваленти, які наближають твір для сприйняття українським читачем. Так, уже в перших рядках вірша перекладач вдається до упущень, заміни та перестановок, однак такі дії є вмотивованими, бо посилає стиль та формальна складова поезії суголосні з оригіналом.

*Én néha borzongva nézem a Mindenséget,
mert olyan parányi az én Földem
a gonoszul lángoló csillagok tengerében*
[Ковач 1962, с. 75].

*Буває, аж лячно дивитись у Всесвіт,
адже відчуваю: пилінка-Земля
летить в океані зловісних палаючих зір*
[Скунець 1967, с. 26].

Підрядковий переклад поезії такий:

*Я інколи з тремтінням дивлюся у Всесвіт,
бо така маленька моя Земля
у морі зловісних палаючих зір [переклад наш].*

Знаємо, що художній переклад – це творчий процес у ході якого перекладач із підрядного перекладу відтворює текст мовою перекладу, однак елемент творчості та власного таланту теж присутній у цій роботі. У цьому випадку вважаємо, що саме власний хист П. Скунця спонукав його до оригінального відтворення описаного у поезії відчуття. Перекладач опускає займенник «я» та додає слово «відчуваю», а також замінює опис «така маленька моя Земля» на «пилінка-Земля» та лексему «море» на «океан» задля передачі стану ліричного героя, його переживання миті досягнення глибини космосу та мізерності на цьому тлі його планети. Додавання лексеми «відчуваю» дуже точне, бо ж вдивляючись у нічне зоряне небо ми не бачимо власної планети, а лише дійсно «відчуваємо», що у такому величезному просторі на фоні величезних зір вона є пилінкою.

Знаходимо в поезії і приклади тотожного перекладу:

*Én néha egy boldog pillanatért
odaadnám a Végtelen Időt,
hisz két szememnek kis zöld
sugarát kioltja az elvillanó Élet,
ha rámszédülnek milliárd Fényévek*
[Ковач 1962, с. 75].

*Буває, за мить, переповнену щастям,
віддав би я весь Безконечний Час,
адже очі мої, їх зелені промінчики
погаснуть від лютото спалаху,
як на мене впадуть мільйони Літ Світлових*
[Скунець 1967, с. 26].

У наведеному уривку частково тотожним перекладом є четвертий рядок, адже в оригіналі

поезії «зелені промінчики очей погаснуть від миготливого Життя». Міркуємо, що перекладач вирішив замінити вираз «від миготливого Життя» на «від лютото спалаху» тому, бо це логічніше випливає із контексту вірша і так фраза звучить зрозуміліше. Підсумовуючи, можемо відзначити, що П. Скунець у перекладі зберігає сенс вірша та вдається до перекладацьких трансформацій обачливо.

Такий поміркований вдумливий підхід до перекладу простежуємо і в перекладі поезії «Де ти, Сво?»). Поезія вміщена до третьої збірки В. Ковача «Lázás a Föld» («Земля в гарячці») та розпочинає цикл творів, переважно сонетів, із тотожною назвою. Твір має відсилки на історію створення світу та «Трагедію людини» Імре Модача. За спостереженнями Яноша Пенцкофера, у цій поезії ліричний герой не продовжує оповіщення атеїзму радянської ідеології, а розпочинає діалог у межах культури християнства, що було прогресом і для самого поета [Пенцкофер 2003, с. 70]. У поезії порушено одвічне питання мети

людського існування, пошуку людиною щастя. Ліричний герой веде діалог із са-

мим Творцем, відмовляється жити в запропонованому йому раї без цілі, натомість просить для себе друга – жінку. Творець виконує його бажання приреченням на вічні страждання, метою яких стане рай, а жінкою – Єва, що постає втіленням половини душі ліричного героя. Її пошуки й становитимуть мету його життя та митарства по землі.

Поезія є й драматичним монологом, дія якого відбувається на шостий день після створення світу. Ліричний герой не просто відмовляється від раю, він постає проти Творця, ототожнює себе із ним і вже він, будучи творінням, навіть погрожує колись створити або ж знищити Бога. Варто відзначити, що тема бунту людини притаманна поезії шістдесятництва загалом, і присутня вона і в творчості П. Скунця [Ігнатович 2012, с. 11]. Згадаймо рядки з його поеми:

Є мука така єдина,
Бунтуюча мука – ЛЮДИНА!
Мука – себе творити,
– цей світ вивчати,
де вчиться німий говорити,
а говорящий – мовчати,
де вчиться лакей панувати,
а прометей – служити,
де вчаться і вчать називати

все це поняттям ЖИТИ
[Скунець 2000, с. 164].

Тож видається закономірним, що П. Скунець обирає для перекладу вірш, суголосний його власним думкам. Перекладач настільки тонко відчуває текст поезії-оригіналу, що йому вдається у поезії-перекладі викликати в читача той самий

естетичний вплив, який викликає й оригінал. Відзначимо, що в сприйнятті угорськомовного читача, котрий читає поезію В. Ковача, одразу спливають в уяві образи персонажів одного з шедеврів не лише угорської, а й світової літератури – драматичної поеми «Трагедія людини» І. Модача. Атмосфера твору піднесена й мінорна водночас, читач ніби опиняється там у предвічному Едемі та спостерігає за драмою, що розгортається між Творцем і Адамом. П. Скунець глибоко відчув цю ідейно-тематичну спрямованість твору та зміг це відчуття адекватно відтворити в перекладі (нижче наводимо уривок із перекладу):

Éva, hol vagy?

*S szólott az Úr: Most kelj fel és nézz szét.
Ugye, szép e világ? Fent a kék ég,
rajta napok, csillagok és holdak.
Kezemen a sebek már beforrtak,
de nehéz volt, míg a földet hordtam
talpad alá... Nézd vérem a porban.
Miért tettem? Nem is igen értem.
Elmúlt hat nap, s ime: itt az Éden!
Készen a mú: tiéd a dolgok!
Magad leszel, s gondtalan és boldog.*

*S szólottam én: Uram, eltelt hat nap,
én aludtam mélyén az anyagnak,
s kiszakított belőle a törvény.
Uram, ne szólj! Én tudom, mi történt.
Én jártam a mérhetetlen káoszt,
és hogy kissé bambán nézünk rá most,
hogy összeállt renddé, én megértem.
Uram, nekem nem kell ez az Éden.
Bennem napok robbanása él még.
Éltem –örök mozgás, s csak az érték
számomra, mit két kezem teremt meg.
Téged is majd egyszer megteremtlek
a magamnak, az önmagam képére,
s ha megunlák – félre teszek, félre.
Nekem adtál milliónyi dolgot?
De mondd, hogyan legyek velük boldog,
hogy ha fojt a titok: a nagy Törvény?
Értsd meg, Uram, úgyszólván csak széttörném
Édenednek rácsát, hogy elmenjek
rögös útján e földnek és mennynek.
És hogy miért, hogy merre, azt kérdelek?
Hát merre tart fent az a temérdek
fényes csillag az éjszín utakon
és miért él?... Ugye hogy buta gond.
Buta, Uram... S most elmegyek... Másat
nem kérek, csak adj mellém egy társat,
Nőt, hogy méhe –ha lábam már kidőlt –
legyőzze a múltást hordó időt
[Ковач 1962, с. 31].*

У перекладі П. Скунцеві вдалося досягти гармонійності тексту, тобто підібрати такі словесні засоби для передачі образної системи, які допомогли йому зберегти ритмічну організацію поезії-оригіналу: збережено парне римування. Простежуємо не-

велику неузгодженість віршових рядків між оригіналом і перекладом: в оригіналі їх 80, а в перекладі 76. Така невідповідність виникла внаслідок перекладацьких трансформацій, зокрема перестановок та упушень, які були здійснені з метою збереження римування та адаптації тексту для українського читача. Однак у змістовому плані вони не призвели до втрати чи спотворення смислу поезії.

В угорській системі віршування існує національна віршова форма “*ütemhangsúlyos verselés*” (віршування, спрямоване на такт), ритмічна основа якої полягає у регулярному чергуванні наголошених і ненаголошених складів. Основою такого

Де ти, Євро?

*І промовив творець: –А тепер подивись.
Правда, світ цей прекрасний. Вись
у сонцях, місяцях, зірках.
Рани гояться вже на моїх руках,
та лишив я немало крові і сил
у землі, що під ноги тобі носив.
Нащо це – я і сам до кінця не збагнув,
та завершено діло.
Шостий день проминув,
і створено рай. Все твоє в нім, іди
тай живи собі сам, без тягот і біди.*

*Я відмовив: – О, Творче, мудруєш дарма,
у глибинах матерії я дрімав,
і вирвали звідти закони мене.
О, ні, не переч... Зрозуміло одне –
я хаос безмежний уже сховався.
Для Тебе, звичайно, найбільше із див,
що чіткість жорстока у хаосі є.
Не вміститься в раї майбутнє моє.
Ще вибухи зір у мені живуть,
і судьба моя – вічна путь.
Те моє, що руками своїми скорю.
Я колись і тебе створю,
а якщо надокучиш, то скину з плечей.
Ти мені для життя дав мільйони речей,
та стократ мені більше дай,
знемагатиму я від тайн,
траги з раю зірву все одно,
щоб відкрити у безвість вікно,
по дорогах піти, де ніхто не ходив.
Ти питаєш – навіщо й куди?
А куди йдуть зірки уночі?
А життя їх у чім?
Чи не дивне питання? Я жити спішу,
тільки дай мені друга, прошу,
жінку дай, щоб себе я продовжити міг –
час мені обірве безконечність доріг
[Скунець 2000, с. 141–142].*

віршування є такт, який складають 1 наголошений та 1–5 ненаголошених складів. Наголос в угорській мові завжди падає на перший склад, тому й у такті систематично наголошений перший склад, після якого може бути 2, 3 чи 4 ненаголошені склади. Типи рядків такого угорського віршування називаються за кількістю тактів і складів. У поезії В. Ковача переважає «трех тактна десятка»: 4/3/3, тобто у більшості рядків по десять складів, які поділяються на три такти: в одному такті один наголошений склад і три чи два ненаголошені. Декілька рядків поезії це «трех тактна одинадцятка»: 4/4/3. Прикметно, що в перекладі поезії П. Скунець навіть наближається до збереження відповідності складів: кількість складів у рядках перекладу варіюється від 8 до 12.

Беручи до уваги морфологічні відмінності угорської та української мов, така наближеність кількості складів у рядках свідчить про неабиякий хист та майстерність перекладача. Саме збереження рими та відтворення особливостей угорського віршування становили найбільшу трудність під час перекладу цієї поезії.

Лінгвопоетичний аналіз поезії В. Ковача засвідчує, наскільки важким для перекладу є цей поетичний твір. Переклад П. Скунця адекватний, еквівалентний оригіналові, зокрема легко читається та справляє таке ж враження, як і оригінал. Серед перекладацьких трансформацій, окрім вже згаданих упущень, поет використовує інверсію, конкретизацію та контекстуальні заміни.

Висновки. Завдяки перекладам П. Скунця український читач має змогу познайомитися із творчістю одного з найвідоміших закарпатських угорськомовних поетів – В. Ковача. Здійснивши

порівняльний аналіз оригінальних та перекладних текстів, можемо констатувати, що П. Скунець, завдяки силі свого таланту, зумів здійснити адекватні переклади й таким чином ніби відкрити двері в іншомовний світ свого колеги, а разом із ним і в світ його культури. Переклади П. Скунця вважаємо мистецьки довершеними, адже вони мають такий самий вплив на реципієнта, як і оригінал. Перекладачеві вдалося здолати труднощі, пов'язані з мовою поезій та навіть досить точно наблизитися до відтворення угорської віршової форми.

Література

1. Гольтер І.М. Складність та особливості перекладу в поетичних творах: майстерність перекладача. *Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія "Філологічні науки". Мовознавство.* 2018. № 9. С. 56–60. URL: http://ddpu-filolvisnyk.com.ua/uploads/arkhiv-nomero/2018/NV_2018_9/15.pdf.
2. Іванишин П. Переклади Петра Скунця: Біографічно-герменевтичні аспекти. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. Соціальні комунікації.* Ужгород, 2012. Випуск 28. С. 70–75.
3. Іванишин П. Перекладацький світ Петра Скунця. *Всесвіт.* 2013. № 5–6. С. 238–247.
4. Ігнатюк О. Петро Скунець: Літературно-критичний нарис. Ужгород: Ліра, 2000. 140 с.
5. Ігнатюк О. Художні виміри поезії Петра Скунця. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. Соціальні комунікації.* Ужгород, 2012. Випуск 28. С. 8–12.
6. Рильський М.Т. Зібрання творів: У 20-ти т. Київ: Наукова думка, 1987. Т. 16. 600 с.
7. Скунець П. Погляд. Ужгород: Карпати, 1967. 28 с.
8. Скунець П. Один: Вірші, поеми, балади, переклади, мініатюри. Ужгород: Два кольори, 2000. 536 с.
9. Солодуб Ю.П. Теория и практика художественного перевода: Учеб. пособие для студ. лингв. фак. высш. учеб. заведений. Москва: Издательский центр «Академия», 2005. 304 с.
10. Фединишин В. Переклад поезії і поезія перекладу. *Закарпат. правда.* 1990. 16 черв.
11. Dupka György. Magyar irodalmi élet és írásbeliség Kárpátalján. Kultúrtörténeti vázlat, az írástudókat adó táj kulturális jellegzetességei, kortárs írók, irodalmi életet generáló intézmények adataira. Ungvár – Budapest: Intermix Kiadó, 2017. 343 o.
12. Kovács Vilmos. Lázás a Föld. Versek. Uzshorod: Kárpátontúli Területi Kiadó, 1962. 76 o.
13. Eperjesi Penckófer János. Tettben a jellem. A magyar irodalom sajátos kezdeményei Kárpátalján a XX. század második felében. Budapest: Magyar Napló Kiadó Kft., 2003. 326 o. URL: https://dea.lib.unideb.hu/dea/bitstream/handle/2437/79715/de_862.pdf.

References

1. Holter I.M. (2018) Skladnist ta osoblyvosti perekladu v poetychnykh tvorakh: maisternist perekladacha [Complexity and features of translation in poetic works: the skill of the translator]. *Naukovyi visnyk DDPU imeni I. Franka. Seriiia "Filolohichni nauky". Movoznavstvo.* № 9. S. 56–60 [in Ukrainian].
2. Ivanyshyn P. (2012) Perekklady Petra Skuntsia: Biohrafichno-hermenevtychni aspekty [Translations by Petro Skunts: Biographical and Hermeneutic Aspects]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriiia: Filolohiia. Sotsialni komunikatsii.* Uzhhorod. Vypusk 28. S. 70–75 [in Ukrainian].
3. Ivanyshyn P. (2013) Perekladatskyi svit Petra Skuntsia [The translation world of Petro Skunts]. *Vsesvit.* № 5–6. S. 238–247 [in Ukrainian].
4. Ihnatovych O. (2000) Petro Skunts: Literaturno-krytychnyi narys [Petro Skunts: Literary-critical essay]. Uzhhorod: Lira. 140 s. [in Ukrainian].
5. Ihnatovych O. (2012) Khudozhni vymiry poezii Petra Skuntsia [Artistic dimensions of Petro Skunts poetry]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriiia: Filolohiia. Sotsialni komunikatsii.* Uzhhorod. Vypusk 28. S. 8–12 [in Ukrainian].
6. Ryl'skyi M.T. (1987) Zibrannia tvoriv [Collection of works]: U 20-ty t. Kyiv: Naukova dumka. T. 16. 600 s. [in Ukrainian].
7. Skunts P. (1967) Pohliad [View]. Uzhhorod: Karpaty. 28 s. [in Ukrainian].
8. Skunts P. (2000) Odyn: Virshi, poemy, balady, perekлады, miniatiury [Alone: Poems, ballads, translations, miniatures]. Uzhhorod: Dva kolory. 536 s. [in Ukrainian].
9. Solodub Yu.P. (2005) Teoriya i praktika hudozhestvennogo perevoda [Theory and practice of literary translation]: Ucheb. posobie dlya stud. lingv. fak. vyssh. ucheb. zavedeniy. Moskva: Izdatel'skiy centr «Akademiya». 304 s. [in Russian].
10. Fedynshynets V. (1990) Pereklad poezii i poeziiia perekladu [Translation of poetry and poetry of translation]. *Zakarp. pravda.* 16 cherv. [in Ukrainian].
11. Dupka György (2017) Magyar irodalmi élet és írásbeliség Kárpátalján. Kultúrtörténeti vázlat, az írástudókat

adó táj kulturális jellegzetességei, kortárs írók, irodalmi életet generáló intézmények adattára [Hungarian literary life and writing in Transcarpathia. Outline of cultural history, cultural characteristics of the literary landscape, data of contemporary writers and institutions generating literary life]. Ungvár – Budapest: Intermix Kiadó. 343 o. [in Hungarian].

12. Kovács Vilmos. (1962) Lázás a Föld [The earth is feverish]. Versek. Uzshorod: Kárpátontúli Területi Kiadó. 76 o. [in Hungarian].

13. Eperjesi Penckófer János. (2003) Tettben a jellem. A magyar irodalom sajátos kezdeményei Kárpátalján a XX. század második felében [The character in action. Special initiatives of Hungarian literature in Transcarpathia in the XX. in the second half of the century]. Budapest: Magyar Napló Kiadó Kft. 326 o. URL: https://dea.lib.unideb.hu/dea/bitstream/handle/2437/79715/de_862.pdf [in Hungarian].

THE TRANSLATIONS OF PETRO SKUNTS FROM HUNGARIAN LANGUAGE (based on the translations of the poetry of Vilmos Kovach)

Abstract. Petro Mykolaiovych Skunts belongs to the cluster of poets whose artistic talent was also realized in the sphere of the literary translations. His translation practice started at the beginning of 60th of the 20th century. In his hands translations from 15 different languages were created, and translations from the Hungarian took leading place (by V. Kovach, V. Salai, Z. Dorke, A. Fodor, J. Servaz, Z. Zelk). Such literary critics as O. Ilnatovych and P. Ivanyshyn are interested in the translation heritage of this artist, although the detailed analysis of his translations from the Hungarian was not yet performed.

The research objective is to analyze the translations of the Hungarian poetry of Zakarpattian poet V. Kovach. The research describes the main features of the creative activity and personality of V. Kovach within the context of the literary process of Zakarpattia in the 60th–70th of the 20th century. The research develops the peculiarities and difficulties of translation of the Hungarian poetry into Ukrainian language; as well as the analysis of the translation transformations which Petro Skunts used as a translator. The object of the research are namely the following poems: “Silence”, “I want this for myself, this Earth”, “Where are you, Eva?” in the original and in their translation. The relevance of this article is explained by the absence of any comprehensive research of such kind of translations, which provides the novelty of the translation studies analysis performed in this work.

Petro Skunts successfully entered into the “poetic world” of the original author; he embraced author’s intentions and adopted author’s manner and language style. The translation of the poem “Silence” is full of various translation transformations (decompression, compression), with the help of which Petro Skunts managed to translate so-called “alive, full of emotions” metaphors in a very natural way without losing their imagery. In the translation of the philosophical poetry “I want this for myself, this Earth” Petro Skunts saves all the features of the original poetry and selects suitable equivalents. In this case the translator applies omissions, substitutions and transpositions (permutations), however these actions are motivated due to fact that the content and format of the translated poetry is consonant with the original. There is a frequent use of methods of identical translation. In the translation of the poem “Where are you, Eva?” Petro Skunts even preserves paired rhyming and approaches to reproduction of the features of the Hungarian verse system. The translator feels texts of Hungarian poetry on a very subtle level this is why he manages to evoke the same aesthetic influence to the reader as the original poems.

Keywords: literary translation, adequate translation, equivalent, translation transformation, poetry, P. Skunts, V. Kovach.

© Талабірчук О., 2022 р.

Оксана Талабірчук – кандидат філологічних наук, доцент кафедри угорської філології Ужгородського національного університету, Ужгород, Україна; oksana.talabirchuk@uzhnu.edu.ua; <https://orcid.org/0000-0001-9323-1390>.

Oksana Talabirchuk – Candidate of Philology, Associate Professor of the Hungarian Philology Department, Uzhhorod National University, Uzhhorod, Ukraine; oksana.talabirchuk@uzhnu.edu.ua; <https://orcid.org/0000-0001-9323-1390>.